

Det “ureine” språket

Forsøk på en kulturesemiotisk og vitenskaps-teoretisk analyse

Av Brit Mæhlum

Forestillingen om at gitte språklige varieteter er “ureine”, har lange tradisjoner – blant lekfolk såvel som blant lingvister. Artikkelen tar for seg noen av de språklige praksisformene som har tendert å bli oppfattet som “ureine”, og der analysen først og fremst er konsentrert omkring hvorfor og hvordan disse holdningene om “ureinhet” oppstår. Hvilke sosiale og kulturelle mekanismer er det som utløser denne typen forestillinger?

I den siste delen av artikkelen blir den overordnede tematikken relatert til et språkteoretisk og historiografisk perspektiv. Spørsmålet er hvordan ulike lingvistiske tankebygninger opp gjennom tidene kan sies å forholde seg til forestillingen om at språk kan være “reine” eller “ureine”.

Innledende bemerkninger

According to Mary Douglas (1966: 35), the distinction between clean and dirty rises out of a basic human need to to make sense of the chaos around us: ‘Dirt is the by-product of a systematic ordering and classification of matter, in so far as ordering involves rejecting inappropriate elements.’ [... this theory] provides a promising paradigm for understanding linguistic purism: that which is classified as part of the system is ‘pure’; that which is anomalous, inappropriate and therefore to be rejected is classified as ‘impure’ (Thomas 1991: 33).

En framtrødende dimensjon ved det vi kan kalle ‘det allmenne språkholdnings-klimaet’, er en bortimot allstedsnærværende *purisme*. Et underliggende ideologisk premiss i enhver form for purisme er forestillingen

om at språklige varieteter i gitte historiske epoker kan utvikle seg til å bli “ureine”. De “ureine” elementene kan imidlertid – gjennom ulike puristiske tiltak – elimineres slik at det aktuelle språket gjenvinner sin “reinhet”. Purismen som historisk-ideologisk fenomen slik den har kommet til uttrykk gjennom ulike språkpolitiske tiltak, har først og fremst vært knyttet til den skriftspråklige sfæren og da helst til arbeidet med utviklingen av nasjonale standardspråk; jf. for eksempel Brunstad (2003: 62): “Historia om purismen har så langt vore historia om den skriftlærde eliten og deira tankar om ‘reint’ språk”. Denne offisielle, skriftspråksrelaterte historien representerer likevel bare overflaten av et langt mer omfattende, og for en stor del uoffisielt, kompleks av holdninger som alle er basert på den samme grunnleggende forestillingen – nemlig den at gitte språk eller språklige praksisformer er å betrakte som “ureine”.

I det følgende vil jeg se nærmere på disse forestillingene. Hvilke varieteter, eller hva slags språklige praksisformer, tenderer for det første å bli karakterisert som “ureine”? Og hvilke overordnede, prinsipielle betraktninger er det videre mulig å utlede på basis av disse “ureine” kategoriene? Spørsmålet er altså hva som på et sosialt og kulturelt nivå utløser selve forestillingen om “ureinhet” i tilknytning til språk. Det er primært ulike *muntlige* praksisformer som vil bli drøftet her; altså den typen språklig atferd som nettopp ikke har vært underlagt de dominerende og autoritative formene for purisme. Samtidig vil purismen som grunnleggende ideologi og forståelsesform uvilkårlig fungere som et teoretisk bakteppe gjennom store deler av argumentasjonen. Som en siste bolk i framstillingen vil den overordnede tematikken bli relatert til et vitenskapsteoretisk og historiografisk perspektiv, der utgangstenes er at mye av tradisjonell språkvitenskapelig teoribygning nærmest *i seg selv* legger til rette for forestillingene om at språk kan være “reine” eller “ureine”.

Purisme – et ideologisk bakteppe

En antatt nøkkel til forståelsen av hva som er konstituerende for selve ideen om “ureinhet” i forbindelse med språk, ligger altså i purismen som ideologisk tradisjon. Til tross for at det de siste tiårene har foregått en betydelig forskningsinnsats på dette området (se f.eks. Jernudd &

Shapiro (red.) 1989, Brincat et al. (red.) 2003, Brunstad 2001, Dyndahl & Kulbrandstad (red.) 2005), foreligger det ingen enhetlig og autoritativ definisjon av hva purisme “egentlig” er. Hele forskningsfeltet har, ifølge Thomas (1991: 10), vært preget av et “Humpty-Dumpty-syndrom”, der den enkelte forsker gir begrepet den betydning vedkommende selv ønsker at det skal ha. En forsøksvis avklaring av termen gir Thomas selv (op.cit.: 12), med følgende definisjon:

Purism is the manifestation of a desire on the part of a speech community (or some section of it) to preserve a language from, or rid it of, putative foreign elements or other elements held to be undesirable (including those originating in dialects, sociolects and styles of the same language). It may be directed at all linguistic levels but primarily the lexicon. Above all, purism is an aspect of the codification, cultivation and planning of standard languages.

Det er særlig denne siste dimensjonen, altså kultivering og kodifisering av ulike standardspråk, som har vært den mest framtrepende i tilknytning til det som gjerne blir omtalt som den “moderne europeiske purismen” (se f.eks. Brunstad 2001, 2003). Purisme ble kort sagt et sentralt aspekt ved det arbeidet som foregikk med å standardisere ulike europeiske skriftspråk fra slutten av 1500-tallet og videre framover. Det puristiske ved dette arbeidet kom da til uttrykk gjennom de bestrebelsene som ble gjort for å luke ut antatt fremmed språkstoff, for slik å etablere mest mulig “reine” skriftspråk. Selve det idéhistoriske grunnlaget for en slik reinhetsideologi er imidlertid langt eldre og kan spores tilbake til antikken og det retoriske idealet om *purus* eller *puritas* (se f.eks. Kjeldsen 2006). I gresk retorikk var såkalte *barbarismer* og *solesismer* de fremste termene for det “ureine” språket; to uttrykk som signaliserer “feil” bruk av et gitt språk, henholdsvis på det leksikalske og lydlige planet eller på et grammatisk nivå (se f.eks. Brunstad 2003: 38 ff.).

Purisme som overordnet tankebygning innebærer med andre ord en holdning til språk som identifiserer visse elementer som “reine” – og dermed ønskelige og formålstjenlige, mens andre elementer altså blir betraktet som “ureine” og følgelig bør unngås eller fjernes. Om vi på et mest mulig prinsipielt grunnlag skulle forsøke å identifisere selve fundamentene i denne ideologiske overbygningen, er det særlig to grunnsetninger som kan framheves. Den første kan formuleres som et underliggende krav om *enhet* og *sammenheng*, formulert på følgende vis hos

Thomas (op.cit.: 31): “Purity’, the condition of being ‘pure’, is an appraisive term of positive valence, which refers to a set of core meanings, including ‘homogeneity’, ‘wholeness’, and ‘oneness’” (mine uthevinger). Enhetlige produkter av dette slaget har gjerne noe med avstamming og opphav å gjøre, og nettopp en bestemt holdning til genealogiske forhold representerer det vi kan omtale som den andre grunnsetningen i den dogmatiske purismen: “Indeed it is hard to imagine a puristic tract without words like *pedigree*, *hybrid*, *bastardised* and *adulterated*. They are among the most potent and emotive images available to the purist” (Thomas op.cit.: 26). Som en siste komponent i det puristiske byggverket kan vi føye til det Thomas (op.cit.: 76) omtaler som “reverence for the past”, altså ærefrykt for fortida. Dette synes også å være et konstituerende aspekt – eksplisitt eller implisitt – i det meste av puristisk tanke-gods.

Som en foreløpig oppsummering kan vi dermed trekke opp følgende skisma: Ifølge puristiske idealer er det det ensartete språket med mest mulig enhetlig opphav og avstamming som framstår som det forbilledlige og eksemplariske – og som altså betraktes som “reint”. I og med at dette gjerne er språk med aner langt tilbake i tid, tenderer slike varieteter også å bli oppfattet som “opprinnelige” og “ekte”. Pendanten til dette, altså “ureine” språk, har på sin side nettopp *ikke* en slik rettlinjet herkomst, men består tvert imot av mer eller mindre identifiserbare blandinger av komponenter hentet fra flere varieteter. Det som framfor noe særkjenner slike språk, er dermed karakteren av *blanding*, *legering*, *hybridisering*; noe som ifølge puristiske dogmer gjerne omtales med termer som *bastard*, *sammensurium*, *lapskaus*. I fortsettelsen er det altså språklige praksis-former som har tendert å få nettopp denne typen karakteristikk, som vil bli tematisert.

“Ureine” språk – en tentativ klassifisering

Det følgende er på ingen måte ment som noen komplett oversikt over, eller systematisering av, varieteter som har fått merkelappen “mixed language” og som slik har potensial til å bli oppfattet som “ureine”. For eksempel er de *ikke* inkludert her de mange ulike, mer eller mindre etablerte språkene som historisk sett har oppstått som udiskutable synteser av to eller flere språk; slik som *michif* (nordamerikansk cree pluss fransk),

media lingua (søramerikansk quechua pluss spansk) eller *mednyj aleut* (aleutisk pluss russisk) (se omtale hos f.eks. Matras & Bakker (red.) 2003, Thomason & Kaufman 1988). Heller ikke vil jeg gå særlig inn på det fenomenet som kanskje mer enn noe annet er en utbredt oppfatning om språk nærmest i sin alminnelighet – nemlig det vi kan kalle "forfallsmyten" og de forestillingene den innbefatter om språks nærmest *konstant akselererende korrumperting*. Dette er en generell elendighetstenkning som er særlig relatert til språkendringer, der enhver endring blir tolket som et uttrykk for hvordan språkbrukerne krenker noen ubrytelige regler og slik bidrar til å ødelegge det "perfekte" språket:

The belief that language change is dysfunctional is most clearly expressed in popular attitudes to language. These commonly conceive of languages as ideal and perfect structures, and of speakers as awkward creatures who violate these perfect structures by misusing and corrupting 'language' [...] These attitudes are strongly expressed and highly resistant to rational examination (Milroy 1992: 31–32).

Bestemte aspekter ved disse forestillingene om språk er likevel av en viss relevans for de praksisformene som altså vil bli omtalt i det følgende. I praksis dreier dette seg om språklige fenomener som først og fremst er kjent som prinsipper, mer enn som navn på spesifikke varieteter. Og med unntak av den siste kategorien er de alle betegnelser på fenomener som i utgangspunktet er knyttet til muntlig språkbruk. Den tentative oversikten består da av følgende kategorier, som alle vil få en kort omtale nedenfor:

- pidgin og kreol
- knot
- bymål
- "gebrokkent"
- kodeveksling
- multietnolekt
- "ufullstendig" eller "rudimentær" bruk av minoritetsspråk
- samnorsk

I første omgang vil de ulike kategoriene kun bli presentert med vekt på hvordan forestillingene om det "ureine" – eller på et eller annet vis "illegitime" – i praksis kommer til uttrykk. De overordnede teoretiske og kulturanalytiske betraktningene vil først bli trukket inn i etterkant.

Pidgin og kreol

Etter at de første vitenskapelige studier av såkalte “pidgin”- og “kreolspråk” ble foretatt på 1880-tallet (for en historisk oversikt, se f.eks. Mühlhäusler 1986, Holm 1986), har disse to termene aldri fått noen entydige eller autoritative definisjoner. Ifølge konvensjonen kan imidlertid “pidgin” karakteriseres som et redusert lingvistisk system utviklet for å dekke helt spesifikke kommunikative behov i møtet mellom språkbrukere med varieteter som er gjensidig uforståelige. Hvis denne nyutviklede varieteten blir videreutviklet til å oppnå funksjon som morsmål, kalles det tradisjonelt “kreol”. Det som framfor alt særmerker forskningstradisjonen på dette feltet, er den stadig voksende erkjennelsen av hvor *politiserte* de to termene i realiteten er. Faktum er at til langt ut på 1900-tallet var dette varieteter som av de fleste lingvister ble betraktet som uegnede for vitenskapelige undersøkelser; ja, de hadde knapt status som virkelige språk, men ble snarere betraktet som en slags avarter av språk:

With few exceptions, even linguists thought of pidgin and creole languages as “aberrant” (Bloomfield 1933:471) if they thought of them at all – that is, as defective and therefore inappropriate as objects of serious study. The analogy seemed to be that broken English, for example, was of as little interest to the linguist as a broken diamond would be to a gemologist (Holm op.cit.: 1).

Noe av bakgrunnen for det stigma som disse varietetene ble tillagt, har utvilsomt sammenheng med den relasjonen de har til helt bestemte – og særskilt prestisjetunge – europeiske kulturspråk: Merkelappene *pidgin* og *kreol* har stort sett vært forbeholdt den måten disse språkene har blitt snakket på av den lokale befolkningen i tidligere europeiske koloniområder. Den dominerende holdningen var dermed, helt opp mot vår tid, at disse varietetene var å betrakte som parasitter på og karikaturer av de “siviliserte” europeiske nasjonalspråkene; noe som blant annet kom til uttrykk gjennom termer som *broken English*, *bastard Portuguese*, *nigger French*, *kombuistaaltje* (“cookhouse lingo”), *isikula* (“coolie language”) (etter Holm *ibid.*). Det det her i realiteten dreier seg om, er altså mer eller mindre pejorative uttrykk for det som ble betraktet som de kolonisertes mangelfulle kompetanse i koloniherrers språk.

Den fundamentale sosiale *asymmetrien* som slik har ligget til grunn for både etableringen og den videre utviklingen av disse varietetene, er

dermed helt avgjørende for de holdningene som utviklet seg til disse praksisformene – og også til selve begrepet "kreol". Det påtakelige her er nemlig at denne termen ikke har noen tradisjon for å bli brukt i tilfeller der språkblanding utelukkende involverer europeiske "hvite" språk – slik som skotskengelsk eller irskengelsk, eller engelsken til de opprinnelig tysktalende amiskene i USA. De underliggende etniske, og dermed politiske, dimensjonene på dette området blir bare unntaksvis artikulert, men har likevel vært påtakelige i den debatten som har foregått i tilknytning til afrikaans i Sør-Afrika (se f.eks. Thomason & Kaufman 1988:251 ff., van Reenen & Coetzee 1994). Fra enkelte hold har det her vært en intens motstand mot å bruke termer som "kreol" eller "kreoloid" på et språk der brukerne primært har vært av europeisk avstamning. Det er slike forhold som danner utgangspunktet for den prinsipielle konklusjonen som blant annet Mufwene (2001: 108) trekker, og som nettopp dreier seg om hvorvidt et gitt språk blir vurdert som legitimt eller illegitimt:

I see an undeniable correlation of race of speakers with the distinction presented in the title of this paper [i.e. "The legitimate and illegitimate offspring of English"]. The legitimate offspring are roughly those varieties spoken typically by descendants of Europeans around the world, whereas the illegitimate ones are those spoken primarily by populations that have not fully descended from Europeans.

Knot

"Knot"¹ blir gjerne omtalt som et særnorsk fenomen (se f.eks. Jahr 2007). Riktignok er det mye som tyder på at selve *termen* er unik, men verken fenomenet "knot" eller holdningene til det er noe som er begrenset til det norske språksamfunnet. Tvert imot omhandler dette nokså regulære sosiolingvistiske kontrollmekanismer som i varierende grad er virksomme i en rekke språklige fellesskap.

De trolig eldste beleggene på betegnelsen *knot* brukt om folks talemål finner vi i et par ordsamlinger fra slutten av 1600-tallet. Her blir termen definert på følgende vis: "Knode [...] når en norsch taler dansk" (Rasch

1. Omtalen av "knot" i det følgende er i stor grad basert på framstillingen av dette fenomenet i Mæhlum & Røyneland (2009). En god del av kildegrunnet er hentet fra Molde (2007). Se også Bull (2009), som tar for seg dette fenomenet.

[1698] 1957:15). Sannsynligvis er det nettopp i den relasjonen som i århundrer hersket mellom norsk og dansk at en finner selve opphavet til det semantiske innholdet i begrepene *knot* og *å knote*. Den klart dominerende betydningskomponenten i disse termene både før og nå er nemlig den som utsier noe om at språkbrukeren – gjennom å “knote” – forsøker å legge seg til et “finere”, altså mer prestisjefullt, talemål enn det vedkommende normalt anvender. En mer eller mindre eksplisitt dimensjon i disse holdningene er da at bruken av det mer prestisjegivende talemålet representerer noe sosialt “urettmessig” for vedkommende; altså at hun eller han forsøker å ta i bruk en kode som signaliserer andre verdier enn det vedkommendes egen sosiale stand og stilling skulle tilsi. Gjennom flere århundrer var dansk språk noe som “[...] hørde storfolket, gudsordet og boki til”, som Indrebø (1951: 327) formulerer det. Dermed ble det oppfattet som sosialt overambisiøst – og dermed komisk – om eksempelvis bønder endret på dialekten sin for slik “[...] at stille sig Danskens liig” (etter Pontoppidan [1749] 1972: 49).

I seinere omtaler av *knote*-begrepet er tilnærmingen til det danske mer fraværende; i stedet legges det vekt på dimensjonen “å snakke pent” – noe som selvsagt kan være identisk med det å snakke dansk. Ifølge Ivar Aasen (1873) innebærer å knote å “[...] pynte sit Sprog, tale ziirligt, bruge fremmede Ord eller Former”, mens andre forskere utover på 1800-tallet supplerer med at *knot* er “affektert” tale, framfor alt når en person forsøker å etterligne skriftspråket (etter Molde 2007: 31–33). I nyere norske oppslagsverker er det særlig det “tilgjorte”, “oppstyltete” og “unaturlig” som framheves ved termen *knot* (se f.eks. *Bokmålsordboka* 1993). Her åpnes det dermed for at *knoting* også kan omfatte tilnærming til andre varieteter enn de som tradisjonelt signaliserer status og prestisje. Det essensielle er at språkbruk som blir gitt merkelappen *knot*, framstår som “forsert” og i en eller annen forstand “ureglementert” og “illegitim”, noe som dermed resulterer i at den av mange blir oppfattet som “unaturlig” og “uekte”.

Som dette historiske tilbakeblikket viser, er det tradisjonelt liten ære forbundet med det å knote. Knoteren har gjennomgående blitt oppfattet som en latterlig og komisk figur; en som ikke er tilfreds med den han “egentlig” er og det stedet han “egentlig” kommer fra, og som derfor ønsker å tilegne seg en bestemt sosial kode som til en viss grad kan kompensere for en angivelig mangelfull språklig kapital. Det kanskje mest avgjørende kriteriet for å omtale en persons talemål som *knot*, er

nok likevel at vedkommende etter manges mening ikke har lyktes i sine språklige bestrebelse, men tvertimot har fått et “oppstyltet”, “kunstig” og “ureint” språk.

Bymål

I internasjonal talemålsforskning skjedde det et paradigmeskifte på overgangen fra klassisk dialektologi til sosiolingvistikkk når det gjaldt synet på bymålenes² status som legitime forskningsobjekter: Mens dialektologene stort sett, med noen unntak, ikke beveget seg inn i urbane områder, var det først og fremst i byen de tidlige sosiolingvistene ønsket å foreta sine undersøkelser. Det følgende omhandler de ideologiske forholdene som var bakgrunnen for at dialektologien lenge betraktet bymål som uaktuelle og uinteressante, vitenskapelig sett.³

Et overordnet ideal blant tradisjonelle dialektologer var kort sagt å beskrive de varietetene som ble ansett som “renest”, mest “ekte” og “fullkomne” – noe som gjerne i praksis innebar de mest arkaiske dialektene. Dette betydde da at forskningen ble konsentrert omkring rurale talemål, aller helst i mer perifere bygder. “Renest tales det norske Sprog blandt Almuen på Landet, især i afsides Egne; langt mindre rent i Byerne”, som Knud Knudsen formulerte det (etter Trygve Knudsen [1926] 1977:104).

Bymålene representerte med andre ord det fundamentale motstykket til de “reine” dialektene,⁴ og til godt ut på 1900-tallet ble talemål i byene av mange rett og slett betraktet som slurvete, vulgære, degenererte blandingsvarieteter. En nærmere beskrivelse av disse holdningene finner vi i Trygve Knudsens nå snart hundre år gamle analyse av denne forskningstrenden: “Forskningen rører ikke bymålene; den ser lenge i byens

2. For mer utførlige analyser av bymålenes posisjon i talemålsforskningen gjennom tidene, se f.eks. Mæhlum & Røynealand (2011).
3. De fremste unntakene fra denne trenden, også sett i et internasjonalt perspektiv, er norske, og der særlig A.B. Larsen med sine bymålsstudier utmerker seg (mer om denne historiografisk sett anakronistiske strømmingen i Mæhlum & Røynealand (2011)).
4. Dette var en motsetning som var sentral allerede hos Ivar Aasen; jf. følgende omtale: “Ut frå oppfatninga om eit protonorsk rangerte so Aasen dialektane som meir eller mindre ‘ægte’. Det var fleire motpolar til omgrepa ‘norsk/fullkommen/ægte’, men dei to vanlegaste var ‘Bysprog’ og ‘uægte’ [...] Ut frå denne rangeringa kom målføra i Hardanger, Voss og Sogn øvst saman med sume midlandske mål, som hallingmålet. Dialektane på det sentrale Austlandet og serleg bydialektane enda i andre enden av skalaen som dei mest ‘uægte’” (Løkkensgard Hoel 1996: 232).

vulgærmål *et uinteressant virvar, et fattig og fordervet kaos av et sprog*” (op.cit: 93; min utheving).

I Norge må disse holdningene til en viss grad sees i lys av en særskilt nasjonal og ideologisk sett betent situasjon. Det store norske nasjonsbyggingsprosjektet og de eksplisitt rurale preferansene dette førte med seg, resulterte i at bytalemål i realiteten fikk et slags *dobbelt* stigma – både det som stammet fra dialektologenes generelle desinteresse, og det som skyldtes særskilte nasjonale og ideologiske føringer. Det er dermed på en slik bakgrunn at en må forstå hvorfor bytalemål lenge hadde en marginal status som forskningsobjekter: De var på sett og vis både inautentiske og unasjonale; en form for “besudlete” varieteter liggende i skjæringspunktet mellom de “egentlige” og “reine” dialektene på én side, og skriftspråket på den andre siden. For igjen å sitere Trygve Knudsens (op.cit.: 95) analyse: “[...] bymålene [blir] klemt i stykker mellem fjell-dialekter og skriftsprog [...] de er ikke ‘rene’, men ‘fordærvet’, ja, den sproglige fordervelses smitekilder; og de er snarere fordervet *dansk* enn fordervet *norsk*”.

Det er allikevel viktig å framheve at denne typen holdninger på ingen måte var eksklusivt norske. Skismaet mellom rurale og urbane dialekter var i høyeste grad en motsetning som kom mer allment til uttrykk; jf. for eksempel følgende beskrivelse fra England:

[I]n England the [...] legitimate dialects were the rural dialects only [...] Urban forms of English, although probably used by a majority of the population at that time [i.e. in the 1920s], were at the bottom of the pile. These were not ‘dialects’ at all: they were seen by Wyld (doubtless in agreement with general opinion) as vulgar and ignorant attempts to adopt or imitate the standard and were therefore illegitimate, and not representative of ‘language’ at all [...] Furthermore, they were dangerous: they threatened to vulgarize and contaminate the ‘language’ [...]. *Most important, they did not in this view have independent histories of their own* [...]. To undertake a study of an urban variety for its own sake was, until as late as the 1960s, a grave risk to the future career of any young scholar in Britain [...] (Milroy 2001: 547–48).

Det påtakelige her er hvordan disse holdningene i så stor grad fungerer som et *a propos* til det som ble omtalt som purismens “grunnpilarer” i det foregående. Talemålet i byene synes kort sagt å representere det fundamentale motstykket til forestillingene om det “reine” språket.

Gebrokkent; kodeveksling; multietnolekt

Disse tre fenomenene kan utmerket godt sies å representere tre separate kategorier, men vil her, først og fremst av praktiske hensyn, bli omtalt samlet. I likhet med det som er tilfellet for begreper som *pidgin* og *kreol*, verserer det heller ikke for *gebrokkent*, *kodeveksling* og *multietnolekt* distinkte og autoritative definisjoner (se f.eks. Kulbrandstad 2004, Auer (red.) 1998: 1ff., Romaine 1989: 114 ff., Opsahl 2009: 21ff). Betydningsinnholdet som blir tillagt hver av disse kategoriene, er altså sterkt varierende – til dels på en slik måte at det også forekommer klare overlappinger i termbruken. Som tentative begrepsavklaringer kan vi her likevel framsette følgende: Termen *gebrokkent* brukes primært om den måten utlendinger snakker et gitt målspåk på, med fokus på det som oppfattes som *avvik* fra dette målspåket. *Gebrokkent* indikerer en gjennomgående *negativ* vurdering – i retning av det ukorrekte, lytefulle og ubehjelpelige (jf. f.eks. Kulbrandstad op.cit.:124 ff., Kulbrandstad 2005). *Kodeveksling* innebærer på sin side en alturnering av to eller flere varieteter, i praksis først og fremst ulike *språk*, i én og samme konversasjon eller kommunikative handling. Oppfatningen av fenomenet har helt fram til nyere tid vært preget av negative holdninger; et uttrykk for språklig forfall; et usystematisk kaos som primært skyldes manglende kompetanse i iallfall én av de involverte varietetene (jf. f.eks. Appel & Muysken 1987: 117, Engen & Kulbrandstad 2002: 126 ff., begge med diverse referanser). *Multietnolekt*, eller også *multietnolektisk stil*, blir på sin side brukt om den eller de måtene å snakke et gitt majoritetsspråk på som først og fremst er i bruk i flerkulturelle ungdomsmiljøer i europeiske storbyer. Dette er en språklig praksis som i særlig grad er preget av innlånte leksemer fra ulike immigrantspråk, samt avvik på flere lingvistiske nivåer sett i forhold til det som oppfattes som tradisjonelle korrekthetsidealer innenfor det aktuelle språksamfunnet. Bruddene har gjerne likhetstrekk med ulike fenomener i klassiske innlærerspråk (se f.eks. Svendsen & Røyneland 2008, Opsahl 2009, Hårstad 2010, alle med en rekke referanser). De multietnolektiske praksisformene blir gjennomgående omtalt med klare pejorative betegnelser, jf. uttrykk som *kebabnorsk* eller *jallanorsk*, og blir generelt estimert som "dårlig", "fordervet" og "mindreverdig" språkbruk.

Alle disse tre kategoriene tilhører altså språklige repertoarer som først og fremst – men ikke utelukkende – blir forbundet med relativt sett nyankomne medlemmer i et nasjonalt språkfellesskap. Statusen som

migrant, og dermed som medlem av en språklig minoritetsgruppe, fører nærmest i seg selv til språkbrukere som tenderer mot å bli betraktet som marginale medlemmer i et nytt nasjonalt felleskap. Gjennom å representere språklige praksisformer som i større eller mindre grad er avvikende sett i forhold til konvensjonelle, monolingvale “native speaker”-normer, kan hver av de tre nevnte kategoriene nettopp bli oppfattet som fremmede, feilaktige, ubehjelpelige og utilstrekkelige.

De holdningene vi her har omtalt så langt, kan også sees i et større, mer prinsipielt perspektiv, for eksempel om vi kaster et blikk på det som lenge var en framtrødende innstilling til flerspråkighet i sin alminnelighet. Skutnabb-Kangas (1981: 69–70) oppsummerer dette på følgende vis:

Tvåspråkigheten har tidigare förknippats [...] med fattigdom, maktlöshet, underordnad ställning i samhället (se t ex Fishman 1970, Mackey 1978, Troike & Modiano 1975). [...] Från slutet av 1800-talet och början av detta århundrade finns det många negativa uttalanden och “undersökningar”, som bl a misstänker att de tvåspråkiga är lata, dumma, vänsterhänta, opålitliga, moraliskt undermåliga osv [...].

Selv i de første årene av moderne tospråkighetsforskning ble det formulert eksplisitte krav til hvilke språklige strategier som var “legitime” tospråklige atferdsmønstre: “The ideal bilingual switches from one language to the other according to appropriate changes in the speech situation (interlocutors, topics, etc.), but not in an unchanged speech situation, and certainly not within a single sentence” (Weinreich 1953:73).

“Ufullstendig” eller “rudimentær” bruk av minoritetsspråk

Dette er et fenomen som har klare likhetstrekk med foregående punkt, men med den vesentlige forskjellen at det her dreier seg om oppfatninger av og holdninger til bruk av *minoritetsspråk*, og da vel å merke måten disse oppfatningene kommer til uttrykk på blant minoritetsspråkbrukerne selv. Fenomenet er velkjent fra en rekke minoritetsspråklige kontekster og dreier seg kort sagt om det stigma og den latterliggjøring som såkalte “semi-talere” kan oppleve når de snakker sitt eget minoritetsspråk på en ikke-morsmålslik måte (se f.eks. Dorian 1994). Det vi her står overfor, er med andre ord en form for purisme som blir artikulert overfor individer

som ikke har full kompetanse i det som kan betraktes som deres eget morsmål, og som dermed i varierende grad snakker “feil”. Huss (2000: 2) viser hvordan særlig yngre språkbrukere ofte forsøker å *unngå* å bruke minoritetsspråket nettopp på grunn av slike puristiske holdninger:

[The young people] may acquire a bilingual competence but if they feel, as is often the case, that their knowledge of the minority language is inadequate, they may avoid using it. This is highly probable if the child is scolded or ridiculed for having used deviating language.

Puristic attitudes often win popularity among the elder generations who compare their own, “pure” variety with the new, “impure” and “deviant” varieties of the bilingual younger generations.

Det er med utgangspunkt i denne typen erfaringer at en for eksempel innenfor de samiske språkmiljøene opererer med termen *språkpolitiet*, som et uttrykk for de særlig kompetente og ofte eldre språkbrukerne som oppleves som språklige påpassere og korrigeringsinstanser. Flere studier i samiske miljøer de seinere årene har vist hvordan frykten for å utfordre de korrekthetsidealene som slik eksisterer, fungerer kontra-produktivt når det gjelder språklig (re)vitalisering (se f.eks. Todal 2002: 130ff., Johansen 2006: 94ff.). Korrigeringen av det som blir opplevd som ukorrekt og avvikende språkbruk, eller også selve engstelsen for slike sanksjoner, fører for mange til at de rett og slett unngår å snakke samisk overhodet; jf. denne informanten fra Johansens studie i det sørsamiske området (op.cit.: 98):

Det er på ein måte ein liten sånn jantelov innafor det samiske òg, eigentleg. Det er litt sånn at det er ikkje berre berre å koma her og snakke samisk, liksom. Og viss du snakkar samisk, da, og la oss seie at du seier noko feil, da, ikkje sant: Det er dødssynd, veit du. Det er i alle fall slik ein kjenner det. Snakkar du feil, blir du retta på med ein gong. Og da har du jo på ein måte det psykiske, så du tør jo aldri å prate, da. Så det er jo eitt av problema, at du tør jo ikkje å prøve å prate. Og det same skjer om nokon snakkar samisk til deg, så svarar du på norsk.

Her ser vi hvordan stigmatiseringen av og frykten for det “ureine” språket resulterer i åpenbare unnvikelsesstrategier; det er bedre å la være å snakke minoritetsspråket i det hele tatt enn å vandalisere og vanskjømte språket ved å bruke det på en “dårlig” måte.

Samnorsk

Denne siste kategorien er den eneste som i utgangspunktet dreier seg om skriftspråk. Samtidig er det, som vi skal se, en talemålsdimensjon til stede også her.

Samnorsk er altså betegnelsen på den planlagte skriftnormalen som skulle bli en realitet når landsmål og riksmål (seinere nynorsk og bokmål) en gang i framtida var smeltet sammen til ett språk, slik dette i en lang periode på 1900-tallet ble uttrykt i offisiell norsk språkpolitikk. Men termen er også blitt brukt som betegnelse på den radikale varianten av bokmålet som ble offisiell rettskriving i og med 1938-reformen. Samnorsk kan slik sett sies å være det konkretiserte resultatet av den offisielle tilnæringspolitikken som preget norsk språkplanlegging fra og med 1917-reformen og i varierende, men stadig avtakende grad videre fram mot årtusenskiftet. Reint formelt ble samnorskpolitikken oppgitt i 2002.

Det som mer enn noe annet har preget historien om samnorsk, er opprør, indignasjon og til tider hatefulle mishagsytringer. Samnorskpolitikken var kort sagt et utskjelt – og ambisiøst – nasjonsbyggingsprosjekt, der reaksjonene mot den overordnede ideologien om å forene nynorsk og bokmål kom fra ulike hold i det språkpolitiske landskapet. Én dimensjon i disse innvendingene berørte først og fremst det teknokratiske ved den planlagte sammensmeltingen av to etablerte språkformer. Minst like framtrepende var imidlertid de estetiske innvendingene; en estetikk som riktignok også kunne bli ikledd eksplisitte sosiale gevanter. Den røde tråden i disse karakteristikkenes var at samnorsken var “stygg”, “vulgær”, “udannet”, “urenslig”; en språklig “vandalisme” gjennomført med autorisert “åndelig lavmål” (se f.eks. Haugen 1966: 158 ff., Torp & Vikør 1993: 211ff.).

Samnorsk er altså i seg selv, iallfall i utgangspunktet, en *syntese*; en fusjon mellom to allerede etablerte skriftnormaler. Et annet minst like sentralt aspekt i denne sammenhengen er imidlertid det talemålsgrunnlaget som også inngikk i samnorskideologien. Det primære referansepunktet for dette sammensmeltingsproduktet var “norsk folkemål”, og der det først og fremst var de sentrale østlandsdialektene – framfor alt bymåla – som representerte det vesentligste normeringsgrunnlaget. Dette var noe nytt sett i forhold til både riksmålet og landsmålet, sosialt såvel som geografisk. For samnorskens del dreide det seg nemlig for en stor del om varianter som var i bruk i de lavere sosiale lag, særlig på Østlandet; i motsetning til riksmålets forankring i de “dannede” klasser,

og landsmålets sterke tilknytning til Vestlandet. Hvor sosiokulturelt betent det var å skulle basere et skriftspråk på et slikt grunnlag, viser følgende uttalelse fra Hulda Garborg, en aktiv motdebattant i en tidlig fase av samnorskprosjektet:

Dersom no desse romeriksmaali var serleg gode og rike norske maal, so vilde desse nye kravi [i.e. krav formulert av den nystartete organisasjonen Østlandsk reising om å trekke inn spesifikke østlandsformer i normeringsarbeidet] ha i minsto *ein* skyneleg grunn. Men dei maali det her er tale um hev havt vanskelege dagar gjennom so lange tider, at no er dei baade ord-arme og formskrale; det er blandingsmaal; 'vulgærmaal' vert dei gjerne kalla (etter Jahr 1978: 72).

Kulturesemiotiske betraktninger: Det grenseoverskridende

Language assumes the character of a clear identity marker [...] Yet, language is only one identity marker among others. Descent, history, culture, religion, and language are treated as a feature cluster. Their identificational function implies separability, a natural discontinuity in the real world. These discontinuities are "nations" or "peoples" – that is, natural groups, the folk perception of which conceptualizes them in much the same way as species in the animal kingdom (Blommaert & Verschueren 1998: 192).

Den problemstillingen som her melder seg, er hvorvidt det er mulig å identifisere noen overordnet, prinsipiell fellesnevner mellom de språklige kategoriene som er omtalt i det foregående? Er det med andre ord mulig å diagnostisere hva som på et teoretisk nivå så å si *utløser* forestillingene om "ureinhet" i tilknytning til disse språklige praksisformene? For å kunne besvare denne typen spørsmål er det i første omgang nødvendig å legge til grunn noen helt basale forutsetninger: På én side det som har med språkets grunnleggende indeksikalitet og ikonisering å gjøre; på den andre siden hvordan språket "selv" tenderer å bli konseptualisert i språkbrukernes bevissthet – altså hvilke dominerende mentale modeller og metaforer vi gjerne opererer med når det gjelder språks konstitusjonelle egenskaper.

La oss begynne med det første, det som angår språkets indeksikalisering og ikonisering i et sosialt rom. Dette er mekanismer som er fundamentale for i det hele tatt å forstå hvordan det språklige uttrykket

kan fungere som en indikator på et individs eller en gruppes sosiale posisjon og identitet. Den symbolfunksjonen, eller ikoniske posisjonen, som språket slik blir tillagt, skapes gjennom prosesser der det blir etablert et sett av semiotiske forbindelser mellom det lingvistiske uttrykket og bestemte sosiokulturelle verdier og assosiasjoner:

Iconization involves a transformation of the sign relationship between linguistic features (or varieties) and the social images with which they are linked. Linguistic features that index social groups or activities appear to be iconic representations of them, as if a linguistic feature somehow depicted or displayed a social group's inherent nature or essence (Irvine & Gal 2000: 37).

Disse forbindelsene oppstår som resultat av at språkbruk inngår i konvensjonaliserte praksisformer innenfor et gitt sosiohistorisk fellesskap. Og nettopp disse konvensjonene bidrar til at visse strukturer og *verdidommer* omkring språk og bruken av språk blir internalisert; ikke sjelden på en slik måte at de framstår som objektive realiteter, eller – som vi så i sitatet over – som essensialistiske karaktertrekk:

In identity formation, indexicality relies heavily on *ideological structures*, for associations between language and identity are rooted in cultural beliefs and values – that is, ideologies – about the sorts of speakers who (can or should) produce particular sorts of language.

Indexical processes occur at all levels of linguistic structure and use (Bucholtz & Hall 2010: 21; min utheving).

Som vi ser, er selve prosessen med hvordan gitte språklige uttrykk blir koblet opp mot bestemte sosiale grupperinger eller sosiokulturelle verdidommer, på ingen måte tilfeldig, men må sees i intim tilknytning til overordnede ideologiske føringer.

Samtidig er det altså også en annen teoretisk dimensjon som er helt grunnleggende når det gjelder å forstå både hvorfor og hvordan visse språklige praksisformer kan oppleves som “ureine” – nemlig de forestillingene vi har om det vi kan kalle språkets *ontologiske struktur*. Spørsmålet er kort sagt hvilke kognitive metaforer som ligger til grunn for hvordan vi – lingvister såvel som ikke-lingvister – tenderer å tenke og snakke om språk? Språk representerer nettopp et slikt domene som i høy grad blir konseptualisert i form av metaforer, i likhet med det som er tilfellet for

en god del andre immaterielle kulturfenomener (se f.eks. Lakoff & Johnson 1980: 40, Berthele 2002). Og disse mentale representasjonene av språkets struktur er helt vitale når det gjelder å forstå bakgrunnen for bestemte dominante holdninger til og forestillinger om språk. I vår sammenheng er det tre grunnleggende bilder eller modeller av den språklige ontologien som peker seg ut som særskilt relevante (se Berthele op.cit.: 34ff. med referanser for mer utførlig omtale): Språk som en *fysisk struktur*, framfor alt en *bygning*; språk som *råmateriale* eller en *naturressurs*, og til slutt språk som et *territorium*. Dette er forestillinger som har lange tradisjoner i en vestlig kulturkrets, og de bidrar altså alle til å forankre språket i et fysisk rom. Det vil si at språket gjennom denne typen metaforikk blir *tingliggjort*, eller med andre ord reifisert. Det essensielle her er hvordan disse kognitive prosessene alle impliserer, eller i det minste er i stand til å generere, en form for puristisk tankegang. Det vil her si en forestilling om at ethvert språk i utgangspunktet og i sin "essens" har befunnet seg i en tilstand der det var "reint", "uberørt" og slik sett "optimalt", men at en slik ideell tilstand historisk sett alltid vil stå i fare for å forringes eller endatil destrueres, og at nødvendige tiltak i så fall bør settes i verk for å forhindre eller minimalisere ødeleggelsene. Det er kanskje framfor alt metaforikken med å betrakte språk som et råmateriale eller en naturressurs som mest nærliggende lar seg forbinde med denne typen forestillinger; jf. Berthele (op.cit.: 38):

[...] a language has a high value, if it is pure. Purity is the initial state of language, and through the negligent use of the people it becomes more and more unpure, mixed, alienated. Contaminated, mixed, unpure materials are less valuable in most manufacturing processes, and purification and refinement are expensive, energy-consuming and sometimes even technically impossible.

Jeg vil komme nærmere tilbake til de tre grunnleggende metaforene om litt. Foreløpig kan vi bare konkludere med hvordan det er en gjennomgående tendens til å betrakte språk – *qua* symbolske strukturer – som noe som i utgangspunktet er preget av "enhet" og "renhet", og at dette er språkets "opprinnelige" og "essensielle" natur og tilstand.

Med et slikt utgangspunkt kan vi da vende tilbake til spørsmålet som ble stilt i det foregående: Hva er det på et mer overordnet, teoretisk nivå som utløser forestillingene om ureinhet i tilknytning til de omtalte språk-

lige praksisformene? Om vi her også rekapitulerer noen av de prototypiske karakteristikkene av disse “ureine” kategoriene – jf. termer som “bastard”, “fordervet”, “virvar”, “vandalisme”, “illegitimt” – vil vi kunne nærme oss det som trolig er kardinalpunktet i denne problematikken. Det er nemlig åpenbart hvordan alle de “ureine” språkformene som her har vært tematisert, på et eller annet vis *utfordrer* noen konvensjonelle kategoriseringer og slik sett *bryter* bestemte symbolske grenser. Resultatet av slik grenseoverskridende virksomhet blir gjerne praksisformer som nettopp ikke faller inn i allerede definerte kategorier, men tvert imot lager “kluss” i systemet og dermed kan framstå som “kaotiske”, “feilaktige”, “stygge”, “mindreverdige”.

Selve bruddet med en etablert orden, og de nye syntesene og alliansene som dermed oppstår, synes altså nærmest *i seg selv* å representere en utfordring og i manges øyne noe negativt; noe som bør begrenses og aller helst elimineres. Med utgangspunkt i forestillingen om at gitte symbolske ordener er de genuine og riktige, foregår det på denne måten kontinuerlige “ryddeoperasjoner”, der en nettopp forsøker å markere grensene for de respektive symbolske universene; hva som hører til innenfor, og hva som representerer noe “annet” og faller utenfor. Den som framfor noen har arbeidet med en slik problematikk, er sosialantropologen Mary Douglas, mest kjent gjennom boka *Purity and Danger: An Analysis of the Concepts of Pollution and Danger* (1966).⁵ Douglas’ bok har i økende grad blitt lest som en studie i allmenn kultur- og symbolteori, med vekt på hvordan symbolske meningsunivers blir etablert og strukturert. Relevansen av en slik tilnærming til en språkvitenskapelig sfære synes åpenbar, ikke minst når studieobjektet nettopp er forestillingene om “ureine” i motsetning til “reine” språk. Følgende resymé av den kultursemiotiske innsikten i Douglas’ arbeid kan her tjene som en nokså eksplisitt kobling til en slik teoretisk perspektivering:

Kulturell orden er ifølge Mary Douglas basert på en differensiering mellom kategorier – en sortering og avgrensning av ting som hører sammen fra ting som er fremmed og utenfor og hører hjemme andre steder. Denne sorterings- og separasjonsvirksomheten forutsetter – og skaper – et sett av symbolske distinksjoner eller *grenser*, og det er disse skillelinjene som holder orden på og gir mening til ethvert kulturelt meningsunivers.

5. I norsk oversettelse: *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu* (1997).

Forestillinger om *renhet* og *urenhet* refererer seg til slike symbolske grensemarkeringer. Det "rene" er det som er inneholdt i sin egen kategori, det som er avgrenset og ubesmittet av kontakt med alt som ikke tilhører det. Det "urene" er det som flyter over grensene, det åpne, flytende og tvetydige. Det urenes essens er *ubestemmelighet* – det som ikke passer inn i mønsteret – det uklare og formløse som lager kluss i kategoriene og som må elimineres og omformes for å opprettholde kulturens eget klassifiseringssystem. Det urene er derfor forbudt og farlig, det truer den etablerte symbolske orden og signaliserer kaos og oppløsning (Solheim 1997: 10–11).

For å forfølge denne tankegangen et steg videre kan vi forsøke å se litt nærmere på *hvilke* grenser som synes å bli overskredet i tilknytning til de språklige kategoriene som er omtalt i det foregående. På hvilke måter blir i disse tilfellene "etablerte symbolske ordener" utfordret eller truet? Her vil det igjen være relevant å trekke veksler på de tre nevnte metaforer; det vil si representasjonene av språk som henholdsvis en fysisk struktur/bygning, som råmateriale/naturressurs eller som et territorium. For det første ser det ut til å være et vesentlig skille her avhengig av hvorvidt det er de "legitime" og "rettmessige" brukerne av et språk som *selv* foretar dårlig stell i eget hus – jf. knot og rudimentær bruk av minoritetsspråk; eller om det på den andre siden er "uberettigete" individer som tar den aktuelle naturressursen i bruk, alternativt trenger seg inn på annen manns eiendom – jf. særlig pidgin & kreol og "gebrokkent" & multietnolekt. Ved kategoriene bymål og samnorsk er denne distinksjonen uten særlig relevans. Begge disse strukturene har en kvalitativt annen konstitusjon som syntese og blanding, der det er vanskelig å identifisere et rettlinjert historisk opphav for noen av komponentene i legeringen. Både bymål og samnorsk kan slik sett sies å være konstituert som grenseløse kategorier; de er "åpne, flytende og tvetydige", preget av "ubestemmelighet" (jf. sitatet over).

Den grenseoverskridelsen som likevel framstår som den mest sentrale ved de aller fleste av de omtalte praksisformene, er den som angår fundamentale sosiale forhold, enten de har å gjøre med *klasse*, *etnisitet* eller begge deler. Et flertall av disse språklige praksisformene er historisk sett utviklet som en konsekvens av at enkeltindivider eller grupper av enkeltindivider *forserer* – eller *ønsker* å forserer – sosiale barrierer innenfor et gitt sosiopolitisk hierarki. De primære brukerne av disse praksisformene befinner seg jevnt over i det lavere spekteret av dette hierarkiet, mens det som gjerne oppleves som "målspråket", først og fremst er representert

gjennom individer tilhørende en majoritetsbefolkning eller en form for elite. Dette er et mønster som på varierende vis er en tolkningsmulighet ved samtlige av de omtalte kategoriene, igjen med unntak av bymål og samnorsk. Samnorsken representerer likevel *i seg selv* en form for sosial grenseoverskridelse, i den forstand at språklige varianter som nokså utvetydig blir assosiert med talemålet i lavere sosiale lag, her kommer til uttrykk i et skriftspråk.

De sosiale grenseoverskridelsene vi slik ser konturene av, har åpenbare likhetspunkter med det fenomenet Rampton (1995) har gitt betegnelsen *crossing*, og som han blant annet omtaler på følgende vis:

[...] a range of ways in which people use language and dialect in discursive practice to appropriate, explore, reproduce, or challenge influential images and stereotypes of grounds that they don't themselves [...] belong to (Rampton 1999: 421).

Det er altså ved fenomenet *crossing* snakk om å ta i bruk språklige praksisformer som gir konnotasjoner til sosiale egenskaper som “egentlig” ikke tilhører de aktuelle språkbrukerne. Termen har først og fremst blitt brukt i forbindelse med individer fra en majoritetsbefolkning som bruker språktrekk som gjerne assosieres med innlærervarieteter – altså til tross for at de selv ikke er andrespråksbrukere. Slike “grensepasseringer”, eller språksosiale overskridelser, aktualiserer uvegerlig spørsmål om *legitimitet* og *autentisitet*, noe som ikke minst har kommet til uttrykk når majoritetsungdom bruker de multietnolektiske stilene som er utviklet i europeiske storbymiljøer (jf. omtalen av denne kategorien i det foregående; se også Hårstad 2010 for nærmere drøftinger).

Det faktum at flertallet av de “ureine” kategoriene blir vurdert som regulære språklige *foringelser*, kan selvsagt ikke sees uavhengig av at dette er praksisformer som i stor grad aktualiserer en klasse- og/eller etnisitetsdimensjon. Tvert imot er det all grunn til å se disse aspektene i intim sammenheng. Selve forestillingen om at det foregår en devaluering av noe som i utgangspunktet var “anerkjente” og “reine” språk, utløses nettopp i kraft av at brukerne i en eller annen forstand er “illegitime”, svært ofte i klasse- og/eller etnisitetsmessig forstand. Disse åpenbare sosiale dimensjonene har fungert som et vitalt aspekt i den totale fortolkningsrammen i det foregående.

Som et siste punkt i denne kultursemiotiske delen av analysen vil jeg kort nevne en overordnet dimensjon som langt på vei kompletterer temaer som allerede er behandlet, først og fremst slike som angår forestillingene om språkets ontologi og idealene om "enhet" og "renhet". Det dreier seg om en tradisjonell truisme som angår ikke bare språklige forhold, men som snarere har å gjøre med en mer generell holdning til sosiokulturelle og etniske relasjoner. Blommaert & Verschueren (1991, 1998) omtaler denne dominante forestillingen som "*the dogma of homogeneity*"; et mentalt fenomen som kommer til uttrykk på følgende vis, framfor alt i en tradisjonell europeisk kontekst:

[...] a view of society in which differences are seen as dangerous and centrifugal and in which the 'best' society is suggested to be one without inter-group differences.

In other words, the ideal model of society is monolingual, monoethnic, monoreligious, monoideological. Nationalism, interpreted as the struggle to keep groups as "pure" and homogeneous as possible, is considered to be a positive attitude within the dogma of homogeneity. Pluriethnic or plurilingual societies are seen as problem-prone, because they require forms of state organization that run counter to the "natural" characteristics of groupings of people (1998: 195).

I hvilken grad dette dogmet fortsatt – i vår seinmoderne og multikulturelle tid – er *den* rådende trosforestillingen, kan selvsagt diskuteres. Det er likevel liten tvil om at homogenitetsidealet fortsatt spiller en framtrekkende rolle, om enn som en implisitt og stadig mer "politisk ukorrekt" verdensanskuelse.

Et vitenskapsteoretisk blikk

Languages are to be regarded [...] as natural bodies which develop on their own according to specific laws, evolve carrying an inner life principle within themselves, and [eventually] die off step by step; because they do no longer comprehend themselves, they divest themselves slowly from members or forms which have become corrupted or misused and turned into a mere superficial mass; in other words, they have become employed for purposes for which they had not been designed originally (Franz Bopp 1827, her etter Koerner 1995: 50; Koerners egen oversettelse).

De foregående betraktningene har i utgangspunktet vært orientert mot mer allmenne oppfatninger av språklig “ureinhet” og hvilke mentale kategorier og struktureringsprinsipper som på prinsipielt grunnlag fungerer som fundament for denne typen evalueringer. I det følgende vil blikket bli mer direkte rettet mot et profesjonelt domene: Hvordan forholder kort sagt *lingvistiske* teoribygninger seg til en slik differensiering i “ureine” versus “reine” språk?

La oss da aller først rekapitulere et par av de fundamentale aspektene vi allerede har vært inne på, nemlig det mentale tildrivet i retning av at språk gjerne blir konseptualisert i form av fysiske metaforer, og tendensen til at verden blir strukturert og kategorisert i forhold til gitte symbolske distinksjoner og grenser. Disse to aspektene har åpenbare fellestrekk og fungerer gjensidig understøttende og forsterkende på hverandre. Spørsmålet her er i første omgang hvorvidt, og i så fall på hvilke måter, liknende kognitive strukturer kan identifiseres i lingvistenes egne teoretiske, epistemologiske tankebygninger? Dette er en problemstilling som kunne fortjent en mer inngående og systematisk behandling; i det følgende vil det imidlertid bare bli trukket noen tentative, men forsøksvis prinsipielle linjer gjennom den moderne språkvitenskapens historie.

Den metaforen som framfor noen stod fram som en kognitiv “ledestjerne” i lingvistikkenes etableringsfase på 1800-tallet, var forestillingen om språket som en *organisme*. Denne epistemologiske grunntanken har vært vital like fra de første historisk-komparative lingvister tidlig på 1800-tallet og i varierende omfang helt fram til i dag, om enn tidvis strippet for sine mest åpenbare biologiske konnotasjoner (for mer generelle omtaler se f.eks. Janda & Joseph 2005: 6ff., 59ff., Koerner 1995, Davies 1998: 86ff.; se også vignettsitatet etter Franz Bopp ovenfor). Selve ideen om at språk kan betraktes som levende organismer, er imidlertid langt eldre og kan spores tilbake til antikken, der for eksempel det latinske språket ble omtalt som en vekst med stamme og røtter (jf. Koerner op.cit.: 49). Den framtrepende posisjonen som organismetankegangen fikk i lingvistikken utover på 1800-tallet, kan sees i relasjon til såvel allmenn vitenskapshistorie, med Darwin i en framskutt stilling, som til mer generelle politiske, ideologiske strømninger. Dette var nasjonalromantikkenes æra, der forestillingene om “nasjon” og “folk” framstod som naturlige, objektive og nærmest biologiske størrelser (se f.eks. Blommaert & Verschueren 1998: 199). Og et av de fremste

uttrykkene for "nasjonalkarakteren" eller "folkekarakteren" var nettopp språket. I språket mente en å kunne lese folkets og nasjonens *egentlige* og *genuine* "ånd"; den *opprinnelige* og *sanne* karakter (jf. f.eks. Nordenstam 1996: 74 ff.).

Dette organiske og fundamentalt *essensialistiske* synet på språk var en bærende idé gjennom hele 1800-tallets lingvistikk. Samtidig er det grunnlag for å hevde at vesentlige aspekter ved denne tilnærmingen ble videreført gjennom ulike lingvistiske skoleretninger inn på 1900-tallet og i realiteten helt fram til dags dato. Kanskje mer enn det eksplisitt organiske er det likevel synet på språk som en *mekanisme* som har fått prege sentrale språkvitenskapelige paradigmer det siste århundret. En slik tilnærming ble framfor alt kodifisert med strukturalismen fra begynnelsen på 1900-tallet:

All varieties of structural linguistics approach the language under analysis on its own terms, as a discrete object of investigation. As a result, the principles governing *langue* emerge with their own internal dynamic: they are not reflections of principles developed by other fields of inquiry, such as sociology, psychology, physiology, or whatever. In this sense, the product of a structural analysis [...] is an *autonomous entity*, and structural linguistics is thus an autonomous discipline (Newmeyer 1986: 32–33; den siste uthevingen er min).

Selve ideen om at språket er konstituert som et identifiserbart sett av diskrete enheter, strukturert i et bestemt systematisk og gjensidig avhengighetsforhold, skulle i realiteten bli fundamental for alle teoridannelser som kan henføres under paraplytermen "autonom lingvistikk" (jf. Newmeyer op.cit.). Fra og med det 20. århundre innebærer dét først og fremst ulike strukturalistiske og generativistiske retninger. En bærende dimensjon i alle disse teoretiske tilnærmingene er nettopp forestillingen om språket som et autonomt fysisk eller kognitivt objekt; en koherent, sammenhengende og sluttet struktur; en struktur underlagt sine egne lover og prinsipper. Og disse lovene og prinsippene er det altså lingvistikens oppgave å avdekke. Enkelte hevder riktignok at denne forskningspraksisen nærmest har vært enerådende innenfor lingvistikken, uansett skoleretning:

Linguists have, I would maintain, normally treated language as if it were in fact an autonomous object (or an autonomous formal system). [...] I do not

think there is any very strong evidence that existing speakers are a necessary assumption (much less a central concern) for any important school of general linguistic theory.⁶ [...] In general, linguistic theory, where it has been fruitful, has been the study of formal objects and their mutations over time, not the study of their inventors or users (Lass 1980: 120–22).

Utsiktspunktet for Lass' karakteristikker ligger imidlertid godt tilbake på 1900-tallet. Det er vel nokså klart at store deler av nyere sosiolingvistik, særlig det som er foretatt innenfor dens såkalte andre og tredje bølge (se f.eks. Quist 2009), vil falle godt *utenfor* de fleste autonomibeskrivelser.⁷

I forlengelse av den strukturorienteringen som slik har vært så framherskende i lingvistikken, er det en annen dimensjon som er vital i denne sammenhengen, og som på sett og vis er en direkte forutsetning for, eller en konsekvens av, selve strukturtenkningen – nemlig posisjonen til “The Native Speaker”. Gjennom så å si alle språkvitenskapelige skoleretninger og teoretiske paradigmer har det vært én størrelse som har fungert som et felles og nærmest udiskutabelt referansepunkt: Den innfødte morsmålsbrukeren. Ja, faktum er at de aller fleste etablerte lingvistiske teorier, er – eksplisitt eller implisitt – fundert på den kompetansen og de språklige ressursene som en idealisert morsmålsbruker kan tenkes å inneha; jamfør følgende utsagn hentet fra et par klassiske lingvistiske innføringsverker:

The informant [...] is a familiar and necessary part of the study of any living language [...]. The informant is not a teacher, nor a linguist; he is simply a native speaker of the language [...] (Robins 1964: 364).

A grammar is [...] descriptively adequate to the extent that it correctly describes the intrinsic competence of the idealized native speaker (Chomsky 1965: 24).

6. Her nevner han riktignok Labov og sosiolingvistikken, men fraskriver likevel retningens abstrakte samfunnsbegrep noen reell teoretisk forklaringskraft (op.cit.: 121).
7. Karakteristisk for både den andre og den tredje bølgen er kort sagt en etnografisk tilnærming til språk, i den tredje med særlig fokus på hvordan ulike språklige praksiser er konstituerende for bestemte sosiokulturelle *stiler* (mer om dette hos Quist 2009).

Denne opphøyde statusen framstod som mer eller mindre selvinnsynende, inntil en utover mot slutten av 1900-tallet begynte å problematisere forestillingene om selve figuren "The Native Speaker". Det symptomatiske ved de motsetningene som da ble artikulert, kommer særlig klart til uttrykk i de to verkene *A Festschrift for Native Speaker* (Coulmas (red.) 1981) og nekrologen *The Native Speaker Is Dead!* (Paikeday (red.) 1985). At en begynte å stille spørsmål ved statusen til "The Native Speaker" nettopp på denne tida, skyldtes nok først og fremst framveksten av nye forskningstemaer og nye teoretiske tilnæringsmåter, ikke minst innenfor sosiolingvistikken og andrespråksforskningen (se f.eks. Jørgensen 2005, Davies 2003).

Det prinsipielle poenget jeg ønsker å framheve her, er hvordan strukturorienteringen på én side og fokuset på morsmålskompetanse på den andre har levd et langvarig og tilnærmet symbiotisk forhold opp gjennom lingvistikkhistorien, på en måte som nettopp har aktualisert *purismen* som en allstedsnærværende, riktignok mer eller mindre implisitt dimensjon. Ja, så sterke og dominante har disse tilnæringsmåtene vært at de også i stor grad har fått prege lingvistiske retninger der en i utgangspunktet kunne ha forventet klare brudd med slike underliggende aksiomer. Denne "gjenstridigheten" er blant annet dokumentert hos Gardner-Chloros (1995) i hennes studie av ulike kodevekslingsstrategier, der hun viser til det hun omtaler som "The myth of the discreteness of linguistic systems". Selve kvintessensen i Gardner-Chloros' analyse springer ut av følgende epistemologiske betraktning:

Code-switching should be viewed as an analyst construct rather than as an observable fact. It is a product of our conceptualisations about language contact and language mixing, and it is not separable, either ideologically or in practice, from borrowing, interference or pidginisation (op.cit.: 86).

Det paradokset hun mener å avdekke i tilknytning til moderne forskning på språkkontakt- og særlig kodevekslingsfenomener, er hvordan en gammel og klart monolingval ortodoksi bare er blitt erstattet av en ny bilingval ortodoksi, der forestillingen om språksystemers strukturelle enhet og sammenheng lever videre i beste velgående:

I will try to show that this new type of ideal speaker–listener, whose existence depends on such discrete alternation, is as much of a rare bird as Chomsky's monolingual *original*, and that code-switching should instead be

considered as a much broader, blanket term for a range of interlingual phenomena within which strict alternation between two discrete systems is the exception rather than the rule (op.cit.: 68).

En nærliggende konklusjon som det er mulig å trekke etter dette, vil derfor være at vesentlige deler av fundamentet i tradisjonell språkvitenskapelig teoribygning nærmest *i seg selv* legger til rette for forestillingen om at språk kan være “reine” eller “ureine”. Eller om en velger å stokke faktorene i en mer logisk, historisk orden: Forestillingene om “reinhet” og “ureinhet” representerer en vesentlig dimensjon i vår kognitive strukturering av verden. Vi etablerer ulike symbolske ordener med klare grensemarkeringer og distinksjoner, og disse skillelinjene bidrar dermed til å opprettholde systemet i disse forskjellige kulturelle universene; jf. igjen det som er blitt framholdt som et hovedbudskap i Mary Douglas’ bok:

Forestillinger om renhet og urenheter refererer seg til slike symbolske grensemarkeringer. Det “rene” er det som er inneholdt i sin egen kategori, det som er avgrenset og ubesmittet av kontakt med alt som ikke tilhører det. Det “urene” er det som flyter over grensene, det åpne, flytende og tvetydige. Det urenes essens er ubestemmelighet – det som ikke passer inn i mønsteret – det uklare og formløse [...]. Det urene [...] truer den etablerte symbolske orden og signaliserer kaos og oppløsning (Solheim 1997: 11).

Disse mentale sorterings- og opprydningsmekanismene bidrar imidlertid ikke bare til å skape orden og sammenheng i vår mer “dagligdagse” persepsjon av verden omkring oss. Mekanismene har også vært vitale som epistemologiske, heuristiske bidrag i ulike vitenskapelige teoridannelser opp gjennom tidene. Demarkasjonskriteriene mellom “vitenskap” og “ikke-vitenskap” har aldri vært entydige og klare. Slik vil allmenne kulturelle, ideologiske forestillinger til enhver tid ha potensial til å influere på de intellektuelle, vitenskapelige tilnæringsmåtene og på den måten bli bestemmende for hvordan en gitt fagtradisjon betrakter sitt forskningsobjekt.

* Takk til Stian Hårstad og til *Maal og Minnes* anonyme konsulent for verdifulle kommentarer.

Litteratur

- Appel, René & Pieter Muysken. 1987. *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold.
- Auer, Peter (red.). 1998. *Code-switching in Conversation. Language, interaction and identity*. London–New York: Routledge.
- Berthele, Raphael. 2002. Attitudes and Mental Model of Language: On the Cognitive Foundation of Sociolinguistic Practice. *Målbryting* 6, 25–66.
- Blommaert, Jan & Jef Verschueren. 1991. The Pragmatics of Minority Politics in Belgium. *Language in Society* 20, 503–31.
- . 1998. The Role of Language in European Nationalist Ideologies. I: B.B. Schieffelin et al. (red.) *Language Ideologies. Practice and Theory*. New York–Oxford: Oxford University press, 189–210.
- Brincat, Joseph, Winfred Boeder & Thomas Stolz (red.). 2003. *Purism in minor languages, endangered languages, regional languages, mixed languages*. Papers from the conference on 'Purism in the Age of Globalisation', Bremen, September 2001. Bochum: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer.
- Brunstad, Endre. 2001. *Det reine språket. Om purisme i dansk, svensk, færøysk og norsk*. Upublisert avhandling til graden dr.art. Universitetet i Bergen.
- . 2003. Purismeomgrepet gjennom to tusen år. I: H. Sandøy, R. Brodersen & E. Brunstad (red.) *Purt og reint. Om purisme i dei nordiske språka*. Skrifter frå Ivar Aasen-instituttet nr. 15, 37–64.
- Bucholtz, Mary & Kira Hall. 2010. Locating Identity in Language. I: C. Llamas & D. Watt (red.) *Language and Identities*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 18–28.
- Bull, Tove. 2009. Knot. I: H. Hovmark et al. (red.) *I mund og bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. Afdeling for dialektforskning, Københavns Universitet, 47–58.
- Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Coulmas, Florian (red.). 1981. *A Festschrift for Native Speaker*. The Hague–Paris–New York: Mouton.
- Davies, Alan. 2003. *The Native Speaker: Myth and Reality*. Clevedon–Buffalo–Toronto–Sydney: Multilingual Matters.

- Davies, Anna M. 1998. *History of Linguistics. Volume IV: Nineteenth-Century Linguistics*. London–New York: Longman.
- Dorian, Nancy. 1994. Purism vs. Compromise in language revitalization and language revival. *Language in Society* 23, 479–94.
- Douglas, Mary. 1997. *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenhet og tabu* [Opprinnelig tittel: *Purity and Danger. An Analysis of the Concepts of Pollution and Danger* (1966)]. Oslo: Pax Forlag. Oversatt av K.A. Lie.
- Dyndahl, Petter & Lars Anders Kulbrandstad (red.). 2005. *High fidelity eller rein jalla? Purisme som problem i kultur, språk og estetikk*. Hamar: Opplandske Bokforlag.
- Engen, Thor Ola & Lars Anders Kulbrandstad. 2002. *Tospråklighet og minoritetsundervisning*. Oslo: Gyldendal.
- Gardner-Chloros, Penelope. 1995. Code-swithing in community, regional and national repertoires: the myth of the discreteness of linguistic systems. I: L. Milroy & P. Muysken (red.) *One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-swithing*. Cambridge: Cambridge University Press, 68–89.
- Haugen, Einar. 1966. *Riksspråk og folkemål. Norsk språkpolitikk i det 20. århundre*. Tromsø–Oslo–Bergen: Universitetsforlaget.
- Holm, John. 1988. *Pidgins and Creoles. Volume I: Theory and Structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huss, Lena. 2000. “Who is to say what my language is worth?” Linguistic purism vs. minority language maintenance and revitalization. *Nordlyd* nr. 29, Universitetet i Tromsø, 1–24.
- Hårstad, Stian. 2010. *Unge språkbrukere i gammel by. En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim*. Ph.d.-avhandling, Det humanistiske fakultet, Universitetet i Trondheim (NTNU).
- Indrebø, Gustav. 1951. *Norsk målsøga*. Bergen: A.S John Griegs boktrykkeri.
- Irvine, Judith T. & Susan Gal. 2000. Language Ideology and Linguistic Differentiation. I: P.V. Kroskrity (red.) *Regimes of Language. Ideologies, Politics, and Identities*. Santa Fe: School of American Research Press, 35–83.
- Jahr, Ernst Håkon. 1978. *Østlandsmåla fram! Ei bok om rørsla Østlandsk reising*. Tromsø–Oslo–Bergen: Universitetsforlaget.
- . 2007. Bruk av omgrepa ‘standardtalemål’, ‘normalisering’ og ‘knot’ for å skildre språktilhøva i Noreg i dag. I: G. Akselberg & J. Myking

- (red.) *Å sjå samfunnet gjennom språket. Heidersskrift til Helge Sandøy på 60-årsdagen 14.06.2007*. Oslo: Novus forlag, 93–98.
- Janda, Richard D. & Brian D. Joseph. 2005. On Language, Change, and Language Change – Or, Of History, Linguistics, and Historical Linguistics. I: B.D. Joseph & R.D. Janda (red.) *The Handbook of Historical Linguistics*. Oxford: Blackwell, 3–180.
- Jernudd, Björn H. & Michael J. Shapiro (red.). 1989. *The Politics of Language Purism*. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Johansen, Inger. 2006. "Det er ikkje eit museumsspråk – det har noko med framtida å gjera". *Ei sosiolingvistisk undersøking av revitaliseringa av sørsamisk*. Upublisert masteravhandling, Universitetet i Trondheim.
- Jørgensen, Jens Normann. 2005. Sociolingvistikken og native speaker i Skandinavi. I: Dyndahl & Kulbrandstad (red.), 33–52.
- Kjeldsen, Jens E. 2006. *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus.
- Knudsen, Trygve. (1926) 1977. Opfatningen av bymålene gjennom det 19. århundre. I: A. Dalen & D. Aasen (red.) *Språksosiologiske tekster. Ein antologi*. Trondheim: Tapir, 93–113.
- Koerner, Konrad. 1995. The Natural Science Impact on Theory Formation in 19th and 20th Century Linguistics. I: K. Koerner *Professing Linguistic Historiography*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, 47–76.
- Kulbrandstad, Lars Anders. 2004. "Kebabnorsk", "perkerdansk" og "gebrokken" – ord om innvandreres måte å snakke majoritetsspråket på. I: H. Sandøy (red.) *Den fleirspråklege utfordringa*. Oslo: Novus, 108–130.
- . 2005. Det rette språket – og det skeive. I: Dyndahl & Kulbrandstad (red.), 19–32.
- Lakoff, George & Mark Johnson. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lass, Roger. 1980. *On explaining language change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Løkensgard Hoel, Oddmund. 1996. *Nasjonalisme i norsk målstrid 1848–1865*. KULTs skriftserie nr. 51. Oslo: Noregs forskningsråd.
- Matras, Yaron & Bakker, Peter (red.). 2003. *The mixed language debate: theoretical and empirical advances*. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Milroy, James. 1992. *Linguistic Variation and Change*. Oxford–Cambridge: Blackwell.

- . 2001. Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics* 5/4: 530–55.
- Molde, Else Berit. 2007. *Knot. Omgrepet, definisjonane og førestillingane*. Upublisert masteravhandling. Universitetet i Bergen.
- Mufwene, Salikoko S. 2001. *The Ecology of Language Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mühlhäusler, Peter. 1986. *Pidgin & Creole Linguistics*. Oxford: Basil Blackwell.
- Mæhlum, Brit & Unn Røyneland. 2009. Dialektparadiset Norge – en sannhet med modifikasjoner. I: H. Hovmark et al. (red.) *I mund og bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. Afdeling for dialektforskning, Københavns Universitet, 219–29.
- . 2011. “Lasternes Hule’ eller ‘Civilisationens Arnested’? Byens posisjon i norsk talemålsforskning”. I: J.G. Jørgensen og L.S. Vikør (red.): *Nordiskfaget – tradisjon og fornying*. Oslo: Novus, 69–95.
- Newmeyer, Frederick J. 1986. *The Politics of Linguistics*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Nordenstam, Tore. 1996. *Fra Kunst til Vitenskap. Humanvitenskapenes grunnlag i et historisk perspektiv*. Bergen: Sigma forlag.
- Opsahl, Toril. 2009. “Egentlig alle kan bidra!” – en samling sosiolingvistiske studier av strukturelle trekk ved norsk i multietniske ungdomsmiljøer i Oslo. Ph.d.-avhandling, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Paikeday, Thomas M. (red.). 1985. *The Native Speaker Is Dead! An informal discussion of a linguistic myth with Noam Chomsky and other linguists, philosophers, psychologists, and lexicographers*. Toronto–New York: Paikeday Publishing.
- Pontoppidan, Erik (1749) 1972. *Glossarium Norvagicum Eller Forsøg paa en Samling af saadanne rare Norske Ord som gemeenlig ikke forstaaes af Danske Folk [...]*. I: H. Hamre: *Erik Pontoppidan og hans Glossarium Norvagicum* (= Årbok for Universitetet i Bergen 1971 nr. 2). Bergen–Oslo.
- Quist, Pia. 2009. Sociolingvistik i bevægelse. I: A. Gudiksen et al. (red.) *Dialektforskning i 100 år*. Afdeling for Dialektforskning, Københavns Universitet, 107–26.
- Rampton, Ben. 1995. *Crossing: Language and ethnicity among adolescents*. London: Longman.

- . 1999. Styling the other. *Journal of Sociolinguistics* 3, 421–27.
- Rasch, Jakob (1698) 1957. *Norsk Ordsamling*. I: Skrifter frå Norsk Målføreakiv nr. 9. Oslo.
- Robins, Robert H. 1964. *General Linguistics. An Introductory Survey*. London: Longman.
- Romaine, Suzanne. 1989. *Bilingualism*. Oxford: Basil Blackwell.
- Skutnabb-Kangas, Tove. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Liber.
- Solheim, Jorun. 1997. Forord. I: Douglas (1997), 9–17.
- Svendsen, Bente Ailin & Unn Røyneland. 2008. Multiethnolectal facts and functions in Oslo, Norway. *The International Journal of Bilingualism*, vol. 12, 1 & 2, 63–83.
- Thomas, Georg. 1991. *Linguistic Purism*. London – New York: Longman.
- Thomason, Sarah Grey & Terrence Kaufman. 1988. *Language Contact, Creolization and Genetic Linguistics*. Berkeley–Los Angeles–Oxford: University of California Press.
- Todal, Jon. 2002. "... jos fal gáhttet gollegielat". *Vitalisering av samisk språk i Noreg på 1990-talet*. Dr.art.-avhandling, Det humanistiske fakultet, Universitetet i Tromsø.
- Torp, Arne & Lars S. Vikør. 1993. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Van Reenen, Pieter & Anna Coetzee. 1996. Afrikaans, a Daughter of Dutch. I: H.F. Nielsen & L. Schøsler (red.) *The Origins and Development of Emigrant Languages*. RASK Supplement Vol. 6. Odense: Odense University Press, 71–101.
- Weinreich, Uriel. (1953) 1968. *Languages in Contact. Findings and Problems*. The Hague–Paris–New York: Mouton.
- Aasen, Ivar. 1873. *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. Christiania: Mallings Bogtrykkeri.

Brit Mæhlum
 Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap
 NTNU
 7491 Trondheim
 brit.maehlum@ntnu.no